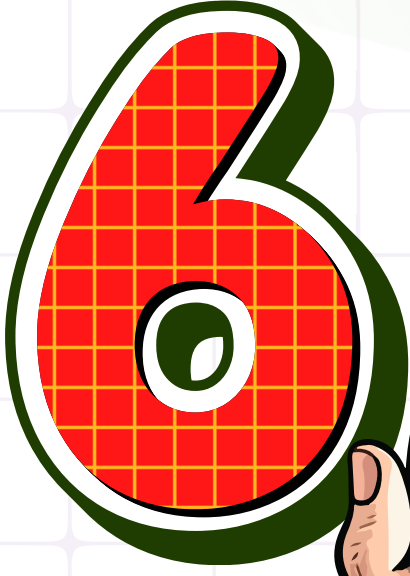


SOSYAL BİLGİLER



2.

ÖĞRENME
ALANI

EVİMİZ DÜNYA

Hızlı ve Akıllı KONU ÖZETİ



TÜRKİYE
YÜZYILI

Maarif Modeli

2025-2026 EĞİTİM YILINA GÖRE HAZIRLANMIŞTIR.

Hızlı ve Akıllı



Bilgi ŞENTÜRK



Anahtar Kavramlar

- **Ekvator:** Kutup noktalarından eşit uzaklıkta olan ve Dünya'yı iki eşit parçaya ayıran daireye denir.
- **Paralel:** Ekvator'a birer derece aralıklarla yatay olarak çizilen hayalî çizgilere denir.
- **Coğrafi Konum:** Herhangi bir merkezin Dünya üzerindeki yerine denir. Paralel - meridyen (matematik konum) ve özel (göreceli) konumdan oluşur.
- **Kıta:** Etrafı denizlerle ve okyanuslarla çevrili, kendine bağlı adaları da içine alan büyük kara parçalarına denir.
- **Okyanus:** Kıtalar arasındaki çok büyük ve derin çukurlarda biriken su kütlelerine okyanus adı verilir.

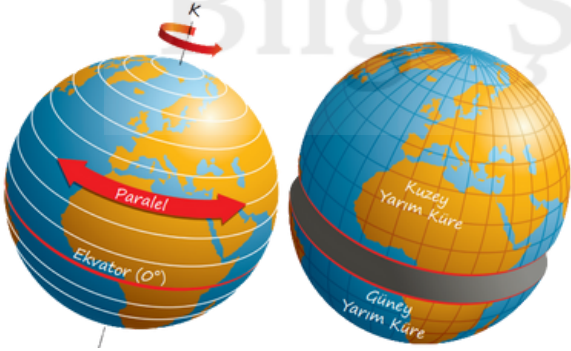
COĞRAFİ KONUM

Mutlak Konum

Göreceli Konum

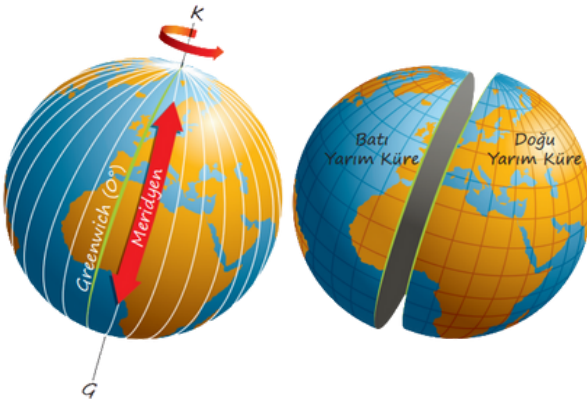
1-Mutlak Konum

Bir yerin paraleller ve meridyenler ile ifade edilen yani Ekvator'a ve başlangıç meridyenine göre konumuna mutlak konum denir.



Paraleller

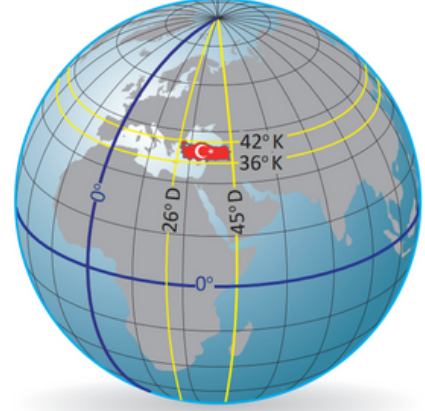
- En büyük paralel dairesi ve başlangıç paraleli Ekvator'dur.
- 90 Kuzey'de, 90 Güney'de olmak üzere 180 tanedir.
- İki paralel arası uzaklık her yerde eşittir ve yaklaşık olarak 111 km'dir.



Meridyenler

- Başlangıç meridyeni Dünya'yı Doğu ve Batı Yarım Küre olmak üzere 2'ye ayırır.
- 180'i doğuda 180'i batıda olmak üzere 360 meridyen yayı vardır. Ardışık iki meridyen arası mesafe sadece Ekvator'da 111 km'dir.
- Meridyenler birer derece aralıklarla çizilir. Ardışık iki meridyen arasındaki zaman farkı 4 dakikadır.

Türkiye'nin Mutlak Konumu ve Sonuçları



!!! Türkiye 36° K - 42° K paralelleri ile, 26° D - 45° D meridyenleri arasında yer alır. Türkiye Ekvator'un kuzeyinde, başlangıç meridyeninin ise doğusunda yer almaktadır.

Mutlak konumun sonucu ülkemizde;

- Ülkemiz Ekvator'un kuzeyinde, başlangıç meridyeninin ise doğusunda yer almaktadır.
- Ülkemizin en kuzeyi ile en güneyi arasında 6 paralel fark ve 666 km uzaklık vardır.
- Ülkemizin en doğusu ile en batısı arasında 19 meridyen fark ve 76 dakikalık yerel saat farkı bulunur.
- Ülkemizde dağların kuzey yamaçları güney yamaçlarından daha soğuktur.

Not

Dünya üzerinde herhangi bir yerin konumunu belirlemek için haritalarda bulunan paraleller ve meridyenlerden yararlanırız.

2-Göreceli Konum

Türkiye'nin Göreceli Konumu ve Sonuçları



Göreceli konumun sonucu ülkemizde;

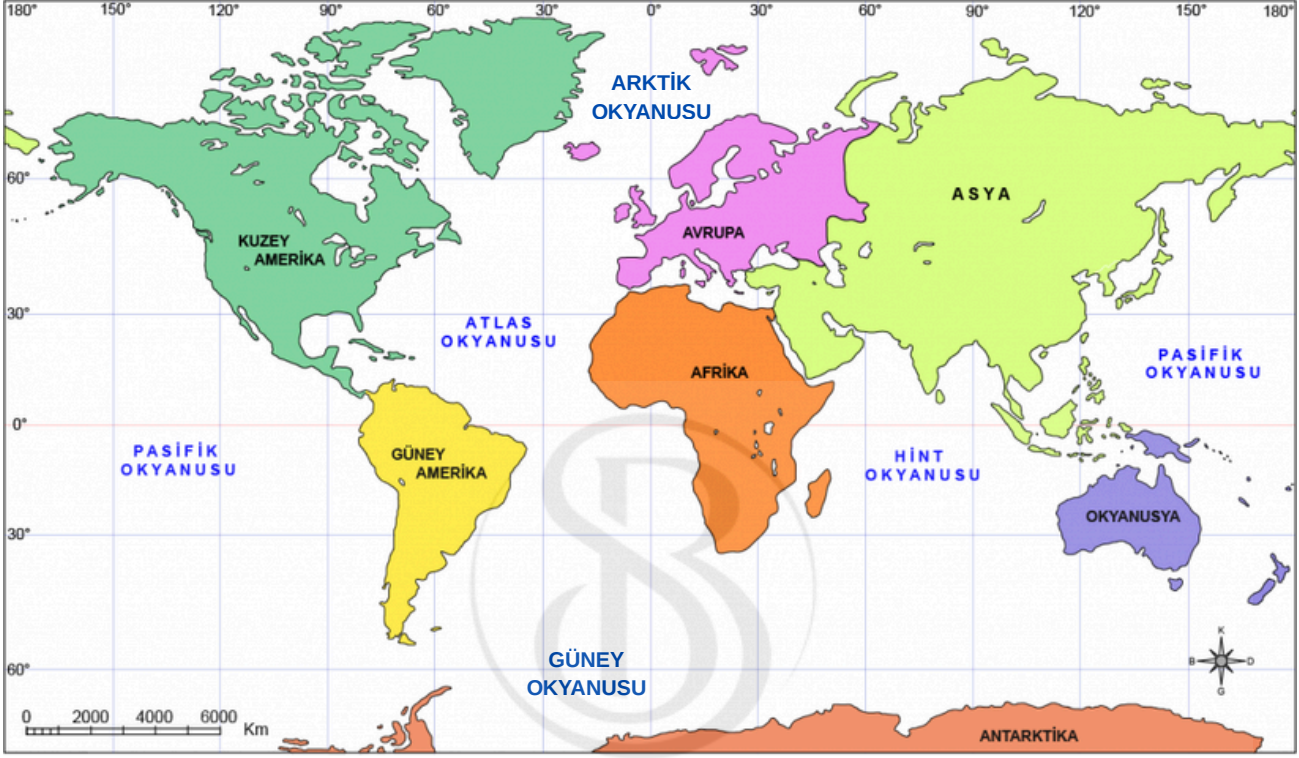
- Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir konuma sahiptir. Türk boğazları (İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı) Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan önemli su yollarıdır.
- Türkiye, Orta Doğu ve Kafkasya'daki zengin enerji kaynaklarını Avrupa'ya taşıyan boru hatlarının geçtiği bir enerji koridoru konumundadır.
- Türkiye, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülkedir.
- Türkiye'nin farklı iklim ve coğrafi özellikleri tarım, turizm ve sanayi sektörlerinde çeşitlilik ve zenginlik sunar.
- Türkiye, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahiptir. Dünya'daki bor madeninin %65'inin ülkemizde bulunması ve su kaynaklarının fazla olması ülkemizi önemli hâle getirmektedir.



KITALAR VE OKYANUSLAR

Bilgi

Dünya üzerinde yer alan büyük kara parçalarına “kita” denir. Yeryüzünde yedi tane kıta bulunur. Yüz ölçümleri büyükten küçüğe doğru şu şekilde sıralanır: Asya, Afrika, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Antarktika, Avrupa, Avustralya (Okyanusya)



Dikkat

Üzerinde en fazla insan yaşayan kıta Asya'dır.

MAVİ VATAN

Mavi Vatan, Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun olarak hak ve menfaatleri doğrultusunda egemenliğini ilan ettiği deniz yetki alanlarını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra sınır oluşturan ya da sınır aşan sularda olduğu gibi akarsu, göl vb. diğer su kaynakları da ülkemizin hak, menfaat ve egemenliğini ilgilendiren konular arasında yer almaktadır.

Bilgi

Mavi Vatan'ın önemli bir parçası olan Karadeniz; enerji kaynakları, güvenlik, ticaret ve biyoçeşitlilik açısından kritik önem taşımaktadır. Karadeniz'de kıyıdaş ülkeler (Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya, Gürcistan) arasındaki anlaşmalarla deniz yetki alanları belirlenmiştir.



TÜRKİYE'NİN DENİZ KOMŞULARI

Ülkemizin kara sınırına sahip olduğu komşu devletleri 5. sınıfta öğrenmiştiniz. Bunun yanı sıra KKTC, Lübnan, Filistin, Mısır, Libya, Rusya, Ukrayna, Romanya gibi deniz komşularımız da vardır.



ÜLKE	BAYRAK	BİLGİ
KKTC		Kıbrıs Adası'nın kuzeyinde yer alır. Başkenti Lefkoşa'dır. Güneyinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bulunur. Resmî dili Türkçe, para birimi Türk lirasıdır.
LÜBNAN		Kuzey ve doğuda Suriye, güneyde İsrail, batıda Akdeniz ile çevrilidir. Lübnan'ın başkenti Beyrut'tur. Resmî dili Arapça, para birimi Lübnan lirasıdır.
FİLİSTİN		Filistin, Akdeniz'in doğusunda yer alır. Başkenti Kudüs'tür. Resmî dili Arapça'dır.
MISIR		Başkenti Kahire'dir. Resmî dili Arapça, para birimi Mısır lirasıdır.
UKRAYNA		Ukrayna'nın başkenti Kiev'dir. Resmî dili Ukraynaca, para birimi hrivnadır.
ROMANYA		Romanya'nın başkenti Bükreş'tir. Resmî dili Rumence, para birimi Rumen leyidir.
RUSYA		Başkenti Moskova'dır. Resmî dili Rusça, para birimi Rus rublesidir.

Anahtar Kavramlar

- **İklim:** Bir yerin uzun yıllar boyunca, hava durumunun gözlenerek kaydedilmesi sonucu oluşan ortalama değerdir.
- **Hava Durumu :** Sıcaklık, yağış ve rüzgar gibi hava olaylarının bir yerde gösterdiği kısa süreli değişime denir.
- **Fiziki harita:** Bir bölgenin yer şekillerini (dağlarını, ovalarını, platolarını, vadilerini, akarsularını ve göllerini) göstermede kullanılan haritalara denir.
- **Nüfus:** Sınırları belli bir alanda yaşayan ve aralarında belli ilişkiler bulunan insanların tümüne nüfus denir.

ÜLKEMİZİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1-Yeryüzü şekilleri

 Dağ, çevresine göre yüksek olan ve tabandan zirveye doğru yamaçları eğimli yeryüzü şekilleridir.	 Plato, çevresine göre yüksek kalmış ve derin akarsu vadilerinin bulunduğu geniş düzlüklerdir.
 Göl, karalardaki çukurlarda birikmiş durgun sulara denir.	 Yarımada: Üç tarafı suyla çevrili kara parçasıdır.
 Vadi, akarsuların yatağını aşındırarak oluşturduğu yüzey şekline denir.	 Körfez: Denizlerin, büyük ve derin girintiler halinde karaların içine sokulduğu yerlere denir.
 Ova, çevresine göre alçakta kalmış ve akarsu vadilerinin derin olmadığı düzlüklerdir.	 Akarsu: Yeryüzünde ya da yer altında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sudur.
 Ada, etrafı sularla çevrili kara parçasıdır.	 Boğaz: Kara parçaları arasında denizin çok daralmış yeridir.

Bilgi

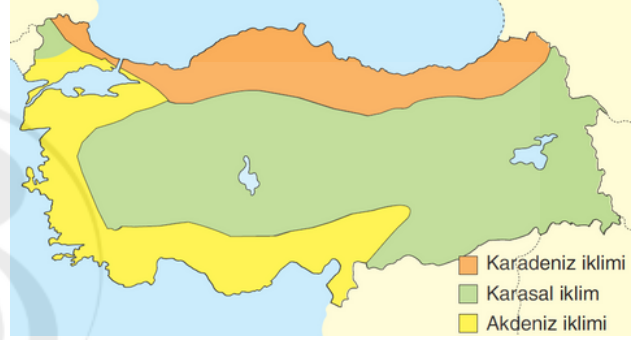
Türkiye’de batıdan doğuya gidildikçe yükselti artar. Ülkemizin ortalama yükseltisi 1132 metredir. Bu durum dağların yükseltisinin bir sonucudur.

2-İklim

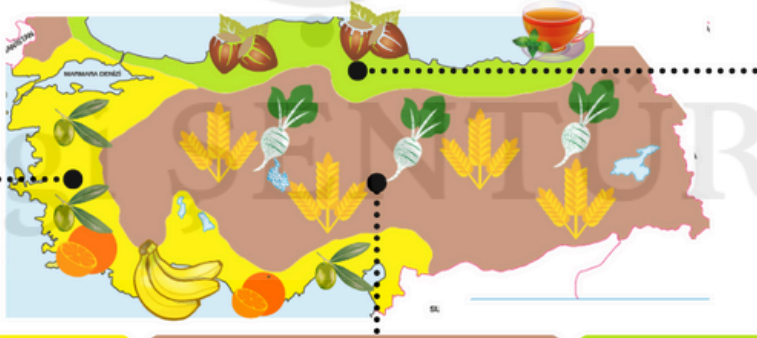
Ülkemizde üç farklı iklim tipi görülür.

Bu durumun yaşanmasında;

- ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- dağların uzanış şekilleri,
- yer şekillerinin engebeli olması,
- yükseltisinin batıdan doğuya doğru artması gibi faktörler etkili olmaktadır.



Türkiye'de görülen iklimler



AKDENİZ İKLİMİ

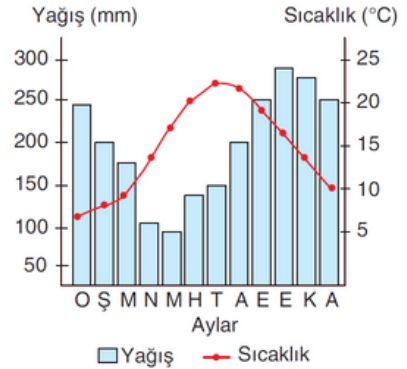
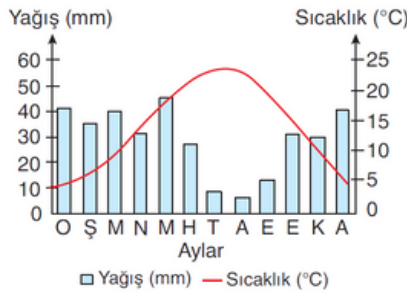
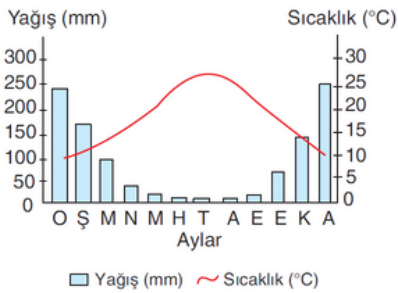
- İkliminde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.
- Güneşli gün sayısı fazladır.
- Bitki örtüsü maki.
- Tarım ürünleri muz, zeytin, turuncgiller.
- Ev tipi taş

KARASAL İKLİMİ

- Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.
- Bitki örtüsü bozkır.
- Tarım ürünleri buğday, arpa, şeker pancarı vb.
- Ev tipi kerpiç

KARADENİZ İKLİMİ

- Her mevsim yağışlıdır. Kışlar ılıktır.
- Bulutlu gün sayısı fazladır.
- Bitki örtüsü orman.
- Tarım ürünleri çay, mısır, fındık
- Ev tipi ahşap



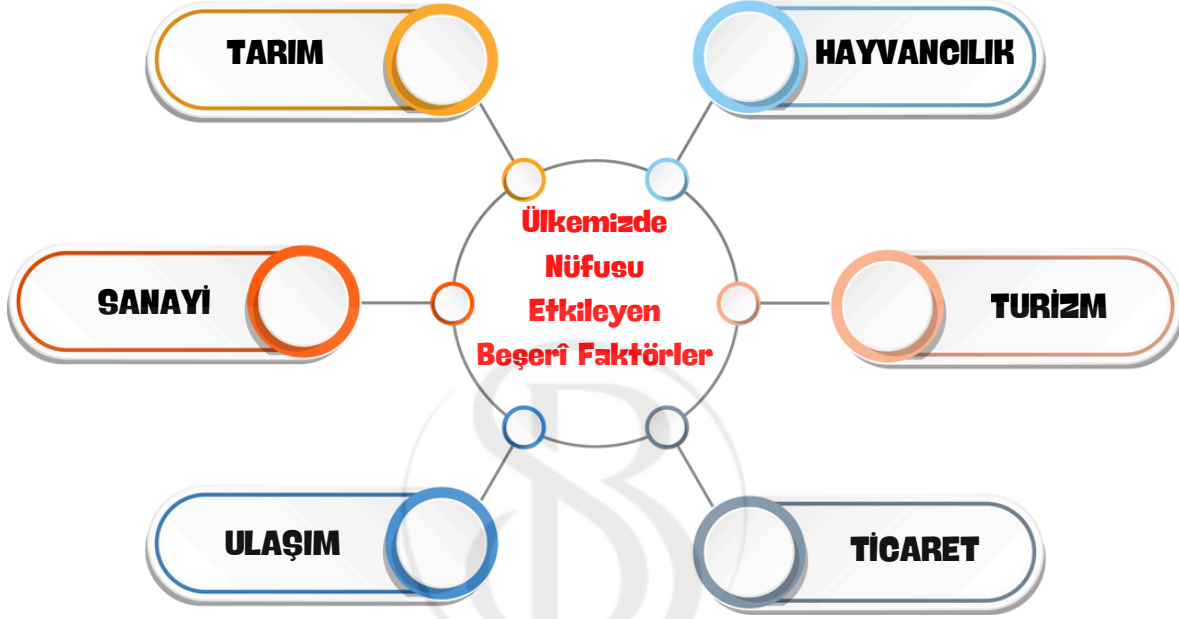
Not

Türkiye, mutlak konumu itibarıyla Akdeniz iklim kuşağı içinde yer alır. Bu kuşakta olmasına rağmen kısa mesafelerde yükseltinin çok fazla değişmesi, denizellik-karasallık, dağların uzanış doğrultusu gibi faktörlerin etkisiyle ülkemizde çeşitli iklim türleri ortaya çıkmıştır

ÜLKEMİZİN BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

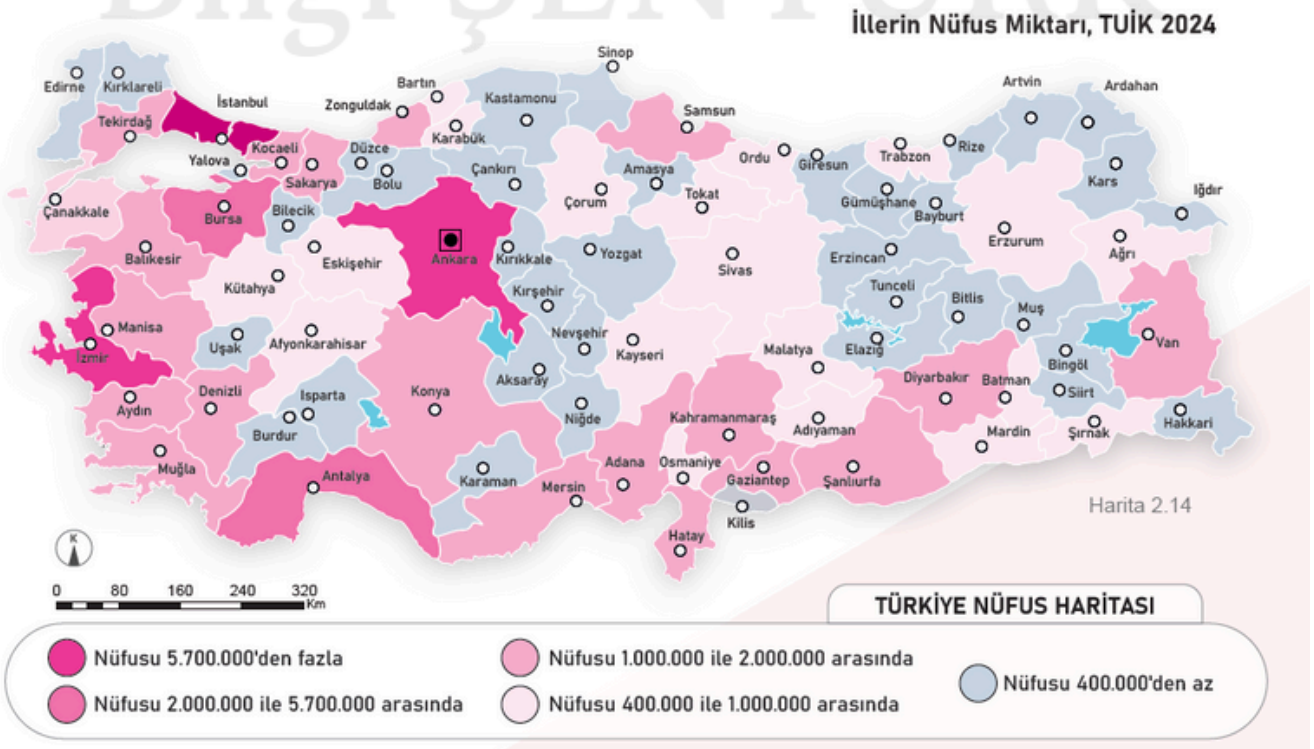
Bilgi

Türkiye'nin nüfus haritasını incelediğimizde ülke genelinde nüfusun eşit bir şekilde dağılmadığını görürüz. Anadolu'nun iç kesimlerinde nüfus genellikle daha az yoğunlaşırken kıyı bölgelerinde nüfusun daha fazla olduğu dikkat çeker.



Not

Ekonomik, toplumsal, siyasal, dinî, kültürel gibi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşınmasına göç denir.





ÜLKEMİZİN BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

Bilgi

Geçmişten günümüze kadar yerleşme yerinin seçiminde, yerleşmelerin gelişiminde doğal ve beşerî faktörler etkili olmuştur. Ülkemizin her yerinde doğal çevre koşulları aynı değildir. Dağlık ve engebeli alanlarda yapılan ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği sınırlıdır. Fakat ovalık ve engebesiz alanlarda ulaşım, sanayi, hizmet, turizm, tarım gibi ekonomik faaliyetler çeşitlilik gösterir.



Yerleşim yerleri bulundukları alan üzerindeki evlerin dağılımına veya yerleşmelerin genel dış görünümüne göre toplu ya da dağınık olarak adlandırılır.

Yerleşme Türleri

Dağınık Yerleşme



Su kaynaklarının ve yağışın fazla, yer şekillerinin engebeli, tarım arazisinin az ve parçalı olduğu bölgelerde evler birbirinden uzak kurulur. Bu tür yerleşmelere dağınık yerleşme denir.

Toplu Yerleşme



Su kaynaklarının sınırlı ve yetersiz, engebeli alanların az olduğu kurak ve yarı kurak iklim bölgelerindeki kırsal alanlarda evler genelde birbirlerine yakındır. Bu tür yerleşmelere toplu yerleşme denir.

Not

Doğu Karadeniz'deki kırsal yerleşimlerde engebeli yeryüzü şekilleri ve mirasla parçalanan araziler, dağınık bir yerleşime sebep olmaktadır. Bu yerleşimlerde; yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi teknik altyapı hizmetlerinin her konuta götürülmesi maliyeti artıran bir unsur oluşturmaktadır.

Bilgi

İzmir, İstanbul, Bursa, Adana gibi şehirler sanayi, ticaret, tarım gibi faaliyetlerin gelişmesinden dolayı yoğun nüfuslu illerdir. Bu illerde genellikle toplu yerleşme görülür.

Anahtar Kavramlar

- **Türk Birliği:** Türk dilleri konuşan ve Türki soydan gelen toplulukların bir arada olmasını, ortak hareket etmesini, ortak siyasi ve ekonomik kararlar almasını tanımlayan fikri ve siyasi bir kavram.

BAĞIMSIZ TÜRK DEVLETLERİ



Bilgi

Türkiye'nin komşu ülkelerin yanında dost ve kardeş ülkeleri olan Türk Cumhuriyetleri vardır. Bu ülkeler: Azerbaycan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan'dır.



Türk dünyası, geniş bir coğrafi alana yayılan ve ortak bir dil, tarih ve kültürel bağlarla birbirine bağlı olan Türk halklarının oluşturduğu bir bütündür. Türk dünyası, Türkistan Balkanlar'a kadar uzanan geniş bir alana yayılmıştır ve tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Özellikle son dönemlerde, Türk cumhuriyetleri arasında ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliği artmış ve Türk dünyası daha da güçlenmiştir.

Bugün "Türk Dünyası" olarak adlandırılan ve yaklaşık 11.2 milyon km²'lik geniş bir alanı kapsayan coğrafya; etnik ve kültürel bağlarla birbirine kenetlenmiş 200 milyonluk bir nüfus potansiyeline sahiptir.



TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İŞBİRLİĞİ SAĞLAYAN KURULUŞLAR

**Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)**

24 Ocak 1992'de T.C. Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

Kuruluş amacı; özellikle Türk dilinin konuşulduğu ülkeler, komşu ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerle ekonomik, sosyal, kültürel iş birliği oluşturmaktır.

**Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)**

Kuruluş amacı; Türk kökenli ve Türk dilini konuşan Türk devletleri ile halklarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak, kültür ve sanatın korunması, yeniden canlandırılması ve gelişmesi yönünde çalışmalar yapmaktır.

**Türk Dili Konuşan Ülkeler İş birliği Konseyi**

Kuruluş amacı; Türk devletleri arasındaki iş birliğini ve dayanışmayı Türk dünyasının ortak tarih, dil ve kültür mirası çerçevesinde ve çok taraflı bir şekilde geliştirmektir. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan üye ülkelerdir.

**Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı**

Kuruluş amacı; Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki durumlarını korumayı amaçlamaktadır. YTB, kardeş olarak tanımladığımız soydaş ve akraba topluluklarla iş birliğini her düzeyde geliştirmeyi hedeflemektedir.

**Yunus Emre Vakfı**

Kuruluş amacı; Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak amacıyla kurulmuş bir kamu vakfıdır. Bu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi yapmanın yanı sıra Türkiye'nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte ve bilimsel çalışmalara destek vermektedir.

Bilgi

Bu kuruluşlar Türk dünyası ile iş birliğimizi ve bağlarımızı güçlendirirken ülkemizin tanıtımına da önemli katkılar sağlamaktadır

TÜRK CUMHURİYETLERİ'NİN ORTAK ÇALIŞMALARINA ÖRNEKLER

KÜLTÜR



Türk akademisi, Türk Devletleri Teşkilatının kurduğu Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu'nun 34 harften oluşan ortak Türk Alfabeti önerisi üzerine uzlaştığını duyurdu.

SPOR



Kazakistan, 5. Dünya Göçebe Oyunlarına ev sahipliği yaparak, göçebe halkların zengin kültürel mirasını kutlamayı ve korumayı, kültürel kimliklerini geliştirmeyi ve uluslararası bağları güçlendirmeyi hedefliyor.

GELENEK



Nevruz, Türk dünyasında ortak kültürel değer olması özelliğiyle önemli konuma sahip olup, yüzyıllardır Türk kültür zenginliğiyle kutlanmaktadır.

SANAT



Türk dünyası kültür başkenti seçilen Kazakistan'ın Anev şehrinde Konserler, el sanatları, resim sergileri düzenlendi.

Bilgi

https://www.otuken.com.tr/u/otuken/docs/t/u/turk-dunyasi-kultur-atlasi-pdf-1701280316.pdf?srsId=AfmBOooB6_reES5R4nSMFE2aYMkSClpav1Q5EnGpJxY5dLfw25aoiOFM

linkinden Türk Dünyası Kültür Atlasının örnek sayfalarını inceleyebilirsiniz.